

**MIT VÁRNAK EL
A SZÜLŐK ÉS A PEDAGÓGUSOK
AZ OKTATÁSPOLITIKÁTÓL?**

Tanítanék Mozgalom
2026

Előszó

„A múlt iskoláiban a jelen gyerekeit a jövőre akarjuk felkészíteni.”

Jelen dokumentum egy több mint egyéves, részvételi alapú (társadalmasított) munkafolyamat részeként jött létre. A célunk az volt, hogy most ne az oktatáskutatók és szakpolitikusok mondják el véleményüket, hanem a „végekről” kapjunk információkat: az óvadás és iskolapadokban ülő gyerekek szülei, valamint a velük foglalkozó gyakorló pedagógusok szólaljanak meg, majd vitassák meg egymással és szakértőkkel a problémákat. Ezt követően közösen keressünk, majd adjunk vagy ajánljunk ezekhez megoldási javaslatokat, illetve fogalmazunk meg elvárásokat. (A folyamatról további részletek a mellékletben találhatók.)

Ennek a személyes tapasztalatokra alapozó sorozatnak bármely fázisában jártunk, mindig az derült ki, hogy a hazai oktatás legfőbb – a résztvevők által napi szinten érzékelt – problémája a túlterheltség. Miért kell ennek így lennie, miért kell az oktatásnak valamilyen fogcsikorgató, áldozatokkal járó nyügnie lennie, amikor sok más ország oktatási rendszere kisebb nyomás és kevesebb stressz mellett is sokkal eredményesebb?

Oktatásunk hosszú ideje tananyagcentrikus – bár az utóbbi időben már ez sem teljesen igaz, a NAT 2020 bevezetésével még ez az – egyébként nem túl hatékony és célszerű – fókusz is elveszett. A Nemzeti alaptanterv töméntelen tananyagtartalma önmagát lehetetlenítette el: a gyerekek döntő többsége számára befogadhatatlan, a pedagógusok pedig nap mint nap azzal küszködnek, hogy az adott időkeretek között megtaníthatatlan. Azt érzékeljük, hogy a tananyagközpontúság helyébe technikai szemlélet lépett: hogy miként lehet a legminimálisabb források és a tanárihiány mellett működtetni az „oktatást”, sokszor inkább gyermekmegőrzést. Ugyanez a megközelítés látszik körvonalazódni a mesterséges intelligenciával kapcsolatos „stratégiában” is, amikor valamiféle tantárgyi ismeretek keretei közé próbálják azt beszorítani. A stratégia szó nem véletlenül került idézőjelbe az előbbi mondatban, mert oktatási téren ilyen jó ideje nem létezik, konzekvens, írott formában semmiképp. Ami helyette van, az ad hoc ötletelés, a problémák pillanatnyi megoldására való szorítkozás (sőt, sokszor inkább csak azok tagadása vagy elfedése), miközben a gondok jelentős része éppen ebből a fajta működtetésből adódik: az egymással összhangban nem álló módosítások szülik az újabb patthelyzeteket. No, ezeken kell mielőbb túllépni...

Az oktatás nem lehet más, mint GYERMEKKÖZPONTÚ!

A fent említett részvételi folyamatban az érintettektől beérkező több ezer szöveges választ áttanulmányozva az oktatáspolitikai problémák három csoportba kerültek: „A gyermekkép változása”, „A pedagógusok jólléte és felkészültsége”, valamint „Az iskola mint szervezet”. Ezek köré szerveztük a megbeszélések fórumait, s ezek maradtak ennek az anyagnak a fejezetei is (annak ellenére, hogy a fejezeteken belüli egyes felvetések akár másik cím alatt is megállnák a helyüket). Mindhárom témáról több alkalommal is értekeztünk, de ezek végén gyakran ugyanott, ugyanazoknál a kritikus pontoknál lyukadtunk ki. Ez nem véletlen: egy olyan szerteágazó, összetett rendszerben, mint az oktatás-nevelés, minden mindennel összefügg.

Ezt az anyagot eljuttatjuk a 2026-os választásokon induló demokratikus pártoknak. Természetesen nem egy „tökéletes, egyedül üdvözítő” oktatási kormányprogram megírása volt a célunk. (De azért oktatási programmá alakítható.) Sokkal inkább szerettük volna azt megmutatni – ahogy a cím is jelzi –, hogy melyek az iskolákkal kapcsolatban álló polgárok elvárásai és javaslatai egy leendő oktatáspolitikára felé. Elolvassa a fejezeteket kiderül, hogy nagyon mások az igények, mint ahogyan a jelenlegi gyakorlat mutatja...

I. A gyermekkép változása

Alapfelvetés

Az „iskola” két alapvető változásról nem akar tudomást venni:

- Az azonos korosztályú gyerekek között sokkal nagyobb a különbség, mint akár csak néhány évtizede. (Ennek is tudható be, hogy a „mai gyerekekről” alkotott kép is sokat változott.)
- Az iskola (és a pedagógus) ma már nem „kizárólagos” birtokosa a tudásnak.

Ezekhez az oktatási rendszernek kell alkalmazkodnia, nem pedig a gyerekeknek a becsontosodott oktatási rendszerhez! Az információközvetítésben teret kell adni más platformoknak (is) és a gyereket, az egyént kell középpontba állítani. Feladat a gyerek és a tanulócsoporthoz megismerése, oktatási-nevelési igényeinek beazonosítása és kielégítése. A tanulás legfőbb kerete az kell legyen, hogy az egy társas tevékenység, melynek az ismeretközvetítés kísérő funkciója. Mindez együtt jár a jelenleg általános pedagógusszerep jelentős átalakulásával (útitárs a tanulásban, önszervező csoportvezető, mentor, coach...).

Jelzett probléma	Megoldási javaslat, elvárás
A jelenlegi oktatás tananyag-, nem pedig gyermekfókuszú.	1.) Az iskola mint oktatási intézmény funkcióján változtatni kell: lényege ne az ott hallott ismeretek kritika és kreativitás nélküli visszaadása legyen, hanem a hangsúly a tanulásra mint élményeket adó folyamatra helyeződjön át.
	2.) A diákok motiválására fel kell készíteni a pedagógusokat.
	3.) A tanulást is tanítani kell: a tanulás mikéntjének, módszereinek megismerése és megismertetése, valamint az adott tanuló számára leghatékonyabb(ak) megtalálása is az iskola és a pedagógusok feladata (a gyerekek növekedésével és változásával erre ciklikusan vissza kell térni).
	4.) A tanár–diák alá–fölérendeltségi viszonyán változtatni kell: az iskolának tanulóközösséggé kell válnia, ahol a pedagógus támogató „útitárs” az ismeretszerzés folyamatában, aki a gyereket partnernek tekinti, és akinek feladata, hogy segítse tanítványai saját tanulási folyamatait és az azokkal kapcsolatos döntések meghozatalát. A tanulók ennek a folyamatnak aktív részesei kell, hogy legyenek.
Az iskola hamar kiöli a gyerekekből a természetes kíváncsiságot. A hibázás szankcióval jár (pl. rossz érdemjeggyel), ami demotivál.	1.) Szemléletváltásra van szükség, amelyben az erősségekre kell a tanulási folyamatot építeni és pozitív megerősítéssel ezeket továbbfejleszteni. Különösen fontos a kreativitás és a kritikai gondolkodás ösztönzése, valamint a gyerek saját magához viszonyított fejlődésének elismerése.
	2.) A hibázás a tanulási folyamat természetes velejárója. Esélyt kell adni a korrigálásra, és a „ha teszel érte, akkor legközelebb jól sikerül” szemléletet erősíteni.
	3.) A tananyagnak – azon túl, hogy illeszkedik a korosztályhoz és az adott tanulóközösség érdeklődéséhez – olyan mennyiségűnek kell lennie, hogy ne frusztrálja se a tanulót, se a pedagógust, s már a kezdetektől a legidősebb korosztályig mindig bőven legyen idő a kérdésre is

A diákok inaktívak az iskolában (minél idősebbek annál inkább).	1.) A pedagógusképzések és továbbképzések során sokkal nagyobb hangsúlyt kell fektetni a sokszínű módszertani paletta elsajátítására, hogy az adott módszer kiválasztása és alkalmazása során kevésbé legyen döntő a pedagógus személyisége, mint az adott tanulócsoport igénye. 2.) A tananyag mennyisége és összetétele tegye lehetővé a minél színesebb módszertan alkalmazását. A jól megválasztott tevékenységi forma már félsiker: pl. a csoportmunka, a közösen végzett tevékenység minden résztvevőt motivál (és munkaerőpiaci elvárás is). 3.) Ne üres fejlesztési cél legyen a szabatos kommunikáció, a mások előtti megnyilvánulás és saját vélemény képviselése, illetve a vitakultúra elsajátíttatása.
A gyerekek túlterheltek, mentális egészségük egyre rosszabb állapotban van.	1.) Az iskola és az egész oktatási rendszer (beleértve az „elvárt” tananyagtartalmat és annak mennyiségét) gyökeres átalakítása tovább nem elodázható. A gyerekek egyre szélesebb körében elterjedt mentális problémáknak (pszichoszomatikus tüneteknek és azok következményeinek – a visszahúzódástól az agresszív viselkedésig) az iskola nem az észlelője és „kezelője”, hanem legtöbb esetben éppen maga a kiváltója, létrehozója. 2.) Jelen helyzetben – különösen míg az 1. pontban jelzett intézkedések nem hoznak javulást – szükség van „tüneti kezelésre” is: több mentálhigiénés szakemberre, iskolapszichológusra, fejlesztőpedagógusra (stb.) van szükség. A pedagógusokat fel kell készíteni a hatékony segítségre (pl. mentortevékenység, jólléti és önismereti ismeretek átadása), és biztosítani kell számukra a lehetőséget, hogy ezeket a gyakorlatban alkalmazni is tudják. A különféle témákban szakértelemmel rendelkező civil szervezeteknek pedig lehetőséget kell biztosítani, hogy a pedagógusok kérésére segítő, edukatív foglalkozásokat tartsanak.
A tananyag mennyisége és összetétele nem megfelelő.	1.) Az ismeretcentrikusságról a képességfejlesztés-központúság felé kell elmozdulni. 2.) Olyan NAT-ra van szükség, amely a konkrét tananyagtartalom helyett a fejlesztendő kompetenciákat, kompetenciaterületeket határozza meg, s így egyrészt sokkal több módszertani lehetőséget biztosít a pedagógusoknak, másrészt lehetővé teszi, hogy a konkrét tananyagtartalom összetételében, kiválasztásában tanítványai (érdeklődési körük, előismereteik és szükségleteik) ismeretében felelős döntéseket hozzon. 3.) A minél hosszabb, egységes alapképzési időszak után (a középfokú oktatás utolsó éveiben) legyen a gyerekeknek valódi döntéshozatali lehetősége saját továbbhaladásukat illetően, hogy milyen területek ismereteit szeretnék mélyebben megismerni (nemcsak a humán-reál irányultságot, hanem a szakképzés különböző lehetőségeit is beleértve).
A gyerekek nagy része nem kapja meg azt az elismerést az iskolában, amire természetes módon vágyik.	1.) A gyerekek alapvetően meg akarnak felelni a felnőtteknek, ugyanakkor ha irreális követelményeket szabunk, akkor lehetetlen feladattal kerülnek szembe – márpedig a NAT egésze a döntő többség számára teljesíthetetlen. Ha a NAT tartalmaz tananyagot – amit eleve vitatunk, hogy szükséges –, akkor annak valóban „alapnak”, azaz a minden tanuló által elsajátítandó és elsajátítható minimumnak (és az életkori sajátosságokhoz igazodónak) kell lennie.

	2.) Az utóbbi évtizedekben egyre gyorsuló mértékben felhalmozódó információ- és tudásmennyiséget nem szabad – és nem is lehetséges – a gyerekekre zúdítani! Újrdefiniálandó, hogy mit nevezünk általános műveltségnek, alaptudásnak, korunkban nélkülözhetetlen kompetenciáknak, és ennek – illetve nagymértékben a tanulócsoporthoz ismerő pedagógus szakmai döntésének – megfelelően kell kialakítani a tananyagot. 3.) A gyerekekkel szembeni elvárások (is) legyenek személyre szabottak, s az elért eredményt el kell ismerni! Nem tekinthető elismerésnek egy érdemjegy – a pedagógiai értékelés rendszere is megújításra szorul! Fontos értékelni a gyerek saját magához képesti, relatív fejlődését, ami sokkal inkább motiváló, mint a jelenlegi univerzálisnak gondolt sorbarendezés-elvű, ötfokozatú osztályozás. 4.) Célszerű lenne az oktatás alapszakaszának növelése, hogy a jelenleginél sokkal erősebb alapokkal (írás, olvasás, számolás, gyakorlati, informatikai, kulturális) kezdhessék meg a tanulók tanulmányaiknak azt a részét, amely – az érdeklődésüket figyelembevéve – az addigiaknál sokkal szélesebbre tárja előtük a világ megismerésének kapuit. (Előfeltétel, hogy valóban iskolaérett gyerekeket ültessünk be elsősként a padokba – erről leginkább az óvodapedagógusnak és a szülőnek vannak ismeretei, ezért az erről való döntésben a részvételük jogát biztosítani kell.) 5.) A hagyományos tantárgyi struktúra helyett, vagy azt kiegészítve, be kell vezetni a projektszemléletű, együttműködésen alapuló oktatásformákat.
Generációs problémák.	1.) A pedagógusok (a többség X generációs) és a gyerekek között egyre nagyobb a generációs különbség (idegrendszeri fejlettségünk is jelentősen eltér), ezért egyre nehezebb a „közös nevező” megtalálása. A pedagógusokat nem szabad magukra hagyni ezzel a problémával, segítségre (képzésre) van szükségük. 2.) A kortársak hatása (a korral előrehaladva – különösen a serdülőknél) igen erős. Kisebbségnél pedig az idősebb társakra való felnézés ugyanilyen hatású. Ennek a pedagógiai lehetőségeit érdemes kihasználni: a tanulás és tanítás során nélkülözhetetlenek az együttműködésen, kooperáción alapuló tevékenységek, akár az évfolyamstruktúra feloldásával is.
Modern technika kontra lexikális tananyag.	1.) Az iskolás korosztály nagy részének van mobiltelefonja. Attól, hogy az intézményekben elveszik tőlük, még a napjuk nagy részében használják – többnyire „nem jól”. A gyerekeket meg kell tanítani a modern technológia használatára: az ezekben rejlő lehetőségekre, korlátokra és veszélyekre. Az ismereteknek gyakorlatközpontúaknak kell lenniük (lexikális ismeretekhez éppen ezek segítségével pillanatok alatt hozzájuthatnak). Az internet, az okostelefonok, a számítógépek, a mesterséges intelligencia – megfelelő kontroll mellett – oktatási segédeszközként való alkalmazásának át kell szönie az oktatás egészét (nem korlátozódhat használatuk csak egyes tantárgyakra, pl. a digitális kultúrára). Ez azért is fontos, mert az okoseszközök a gyerekek iskolán kívüli életébe már most is mélyen beépültek anélkül, hogy a többség tudatos felhasználó lenne.

	2.) A pedagógusokat fel kell készíteni az informatikai eszközök használatára, pedagógiai gyakorlatukba való beépítésükre és ezek oktatására. 3.) Tárgyi, lexikális ismeretek nélkül nem képzelhető el kompetenciafejlesztés sem, de a jelenlegi lexikális tananyag mennyiségét (és tartalmát) erős revízió alá kell vonni; a hangsúlyoknak a problémamegoldás, a gyakorlatiasság és az együttműködés felé kell eltolódnuk.
Egyre kevesebb a „jóképességű” gyerekek.	1.) A gyerekek – az őket körülvevő világgal együtt – sokat változtak az elmúlt évtizedekben, míg az oktatási rendszerünk lényegében ugyanaz, mint 50 évvel ezelőtt. Így ez a probléma, felvetés csak azt jelenti (és bizonyítja), hogy a ma gyerekei és iskolái nem „kompatibilisek” egymással. Márpedig az iskola van a gyerekekért és nem fordítva, ezért megoldást csak az jelenthet, ha az iskola alkalmazkodik, s változik a gyerekek és a kor igényeinek megfelelően. A sok évtizeden át elmaradt reform miatt hatalmas, alapvető változásra van szükség. (Ezzel – nem mellékes szempontként – többek között lehetőségünk nyílna az ország és a gazdaság versenyképességének visszaszerzésére is.) 2.) Szakítani kell azzal a vélekedéssel, hogy a gyerekeket úgy akarjuk a „jövőre” felkészíteni, hogy az aktuális munkaerőpiaci igényeket vesszük figyelembe. Az iskolában töltött 8–18 év alatt biztosan történik annyi változás, hogy ez így „lehetetlen küldetés” (felesleges is – és egyáltalán nem gyerekbarát). Cél, hogy az iskolai munka alapja az legyen, hogy a fiatalok képesek legyenek később is a fejlődésre, önfejlesztésre, tanulásra, az új kihívásoknak való megfelelésre.
Esély-egyenlőtlenség.	1.) Mivel az oktatás teljes elvárásrendszerét a középosztálybeli családokból érkező diákokra szabja (előzetes tudás, készségek, képességek, kulturális referenciák stb.), az oktatási rendszer maga válik a szociokulturális szelekció okozójává: az iskolai tanulás eredményessége nagyon szoros kapcsolatban van a szociális helyzettel, amin a ma oktatási rendszere nemhogy javítana, hanem tovább erősíti azt. (A „roma tanulókkal kapcsolatos nehézségek” alapja is a rossz szociális helyzetük.) Ennek a problémának nem lehet valódi megoldása a „felzárkóztatás”, amellyel évtizedek óta próbálkozunk – s fejünket a homokba dugva mindig oda lyukadunk ki, hogy csak azért nem működik, mert nem csináljuk „elég jól”. 2.) A nevelési-oktatási rendszernek befogadónak kell lenni, tekintettel kell lennie arra, hogy a lakosság összetétele minden szempontból (etnikai, nemzetiségi, idegennyelvű munkavállalók, bevándorlók stb. révén) egyre sokszínűbb. A megoldandó problémák sokszor nem kizárólag az oktatási rendszerre „tartoznak”, ezért fontosak a más területekkel való együttműködések (pl. gyermekvédelem, szociális szféra). 3.) Az óvodától kezdve (de nem csak az óvodában!) ki kell használni az együttnevelésben rejlő szocializációs erőt, amely amellet, hogy fontos az intézményeken belüli közösségformálásban, a társadalmi együttélés és kohézió alapját is jelenti.

II. A pedagógusok jólléte és felkészültsége

Alapfelvetés

A jelen dokumentum alapját képező kérdőívekre adott válaszok elsőprő többsége a túlterheltséget jelölte meg a magyar oktatási rendszer legfőbb, a válaszadók által napi szinten is érzékelt problémájaként. Nem lehet hát kérdés, hogy ez az elsődleges megoldandó feladat (az oktatás–nevelés minden szereplője tekintetében)!

A pedagógusok szörnyű mentális állapotban vannak. Az elvégzett munka mennyiségén túl az elmúlt évek meg nem hallgatása, semmibe vétele, megalázása és retorziói miatt is – mentális megsegítésük minimális elvárás a következő oktatásirányítástól. Szükséges az oktatási rendszer decentralizálása. Vissza kell adni az intézmények, az intézményvezetők és a pedagógusok szakmai önállóságát, szabadságát. A pedagógusok diplomájukat azzal a tudással szerezték meg, hogy tisztában vannak azzal, mi a gyerekeknek a legjobb, milyen módszerrel, hogyan és mit kell nekik megtanítani. Ezek nélkül a gúzsba kötött pedagógusközösségektől nem várható el innováció, pedig nagy szükség van rá oktatásunk jelenlegi helyzetében. (Ugyanakkor a szabadság nagymértékű plusz terhet is jelent az egyén számára, rengeteg feladattal jár, ezért csak akkor van pozitív hozadéka, ha megfelelő támogatással párosul – képzésekkel, jógyakorlatokkal, módszertani segédletekkel, mentorációval, rendszeres visszajelzésekkel, szupervízióval és mindenekelőtt megtartó erejű közösséggel.) A pedagógusokat nem megfélemlíteni kell, hanem tehermentesíteni, megbecsülni és számukra színvonalas képzéseket biztosítani, hogy munkájukban kiteljesedhessenek – ami gyerekeink érdeke. Pedagógiai, oktatáspolitikai kérdésekben ki kell kérni a véleményüket (ahogy a szülőkét és a diákokét is) és mint szakemberekre, hallgatni kell rájuk.

A hazai oktatás megújítása nemzeti sorskérdés: a pedagógiai és tartalmi megújításnak együtt kell járnia a fizikai környezet megújulásával, valamint korszerűen és jól felszerelt tanulási terek kialakításával.

Jelzett probléma	Megoldási javaslat, elvárás
A pedagógusok túlterheltek.	1.) A pedagógustársadalom többségének pályakezdekésekor 18 volt a kötelező óraszám, ami jelenleg a harmadával több (24). Ezt tetézi a pedagógushiány és az öregedő nevelőtestületek egészségi állapota miatti sok helyettesítés, valamint azoknak az adminisztratív és egyéb feladatoknak az ellátása, amelyeket sok más országban segítő személyzet végez. Ez a nemzetközi szinten is kiemelkedően magas óraterhelés a pedagógiai munkától veszi el az időt és energiát; nem működnek a nevelőtestületek mint pedagógiai műhelyek, nincs megfelelő kommunikáció a szülőkkel, nincsenek pedagógiai innovációs kísérletek, elmarad a szükséges önfejlesztés, sőt magukra a gyerekekre is kevesebb idő jut. A pedagógusok egyéb feladataikkal együtt jóval 40 óra felett teljesítenek hetente; állandó a stressz, s ezek visszahatnak egészségi és mentális állapotukra is. A pedagógusok munkáját úgy kell meghatározni (többek között jelentős kötelező óraszámcsökkentéssel), hogy összes tevékenységük beleférjen A munka törvénykönyvében előírt keretekbe (az esetleges túlmunkát pedig fizessék ki). Csak így lesz esélyük regenerálódásra, és arra, hogy a gyerekekkel kipihenten foglalkozhassanak. 2.) Az oktatási rendszerben is szükség van mentorokra, coachokra, de már a tanárképzés során fel kell készíteni a hallgatókat azokra a módszerekre, amelyek segítik saját és tanítványaik mentális egészségének megőrzését, valamint a kiegészítő elkerülését.

A pedagógusoknak folyamatosan meg kell(ene) újulniuk.	1.) Az ismeretek, a környezet és a tanulói összetétel változásához a pedagógusoknak hivatásuk gyakorlása során alkalmazkodniuk kell. Jelenleg a pedagógusok továbbképzése (azon túl, hogy a rendszer nem megfelelő – lásd még: Az iskola mint szervezet) munkaidőn túli teherként jelenik meg. Munkaidejükbe bele kell számítani a továbbképzésekre, önképzésre, tapasztalatcserére, az egymással, a szülőkkel és a diákokkal való (tanórákon kívüli) kommunikációra szánt időt is.
Pedagógusok megbecsülése kontra tanárhiány.	1.) Nagyon alacsony a pedagógusszakma társadalmi megbecsültsége, ami szoros összefüggésben áll az anyagi megbecsüléssel is. A fiatalok pályára csábítása, az erkölcsi megbecsülés helyreállítása és a minőségi munkaerő biztosítása miatt a pedagógusok bérét minimum (!) a diplomás átlagbére (nem csupán annak 80 százaléka) kell felemlíteni. 2.) A pedagógusokról szóló kommunikációban le kell számolni a téves sztereotípiákkal, és a jövőért felelős szakma képviselőiként kell róluk beszélni (a kormányzati kommunikációban is). 3.) pedagógustársadalom egyre inkább előregszik, a megújulás lehetőségét jelentő fiatalok számára pedig nem vonzó a pálya – nemcsak anyagilag! Annak, hogy az érettségi után kevesen jelentkeznek tanárszakokra, az is oka, hogy a fiatalok iskolai éveik alatt az intézmények jelentős részében szembesülnek a fizikai környezet leromlott állapotával (épületek állapota, eszközállomány), a tanárok túlhajszoltságával és megbecsültségük hiányával. S akik mégis jelentkeznek, majd pályára is állnak, azok közül pedig sokan nagyon gyorsan elhagyják a szakmát, mert a csekély autonómia melletti túlszabályzott munkakörülmények nem kihívást jelentenek számukra, hanem elviselhetetlen nyomást. Egy jó oktatáspolitikai a tanárhiány enyhítésében is sokat segíthet. 4.) Az intézményeken belül meg kell teremteni az anyagi elismerés és ösztönzés, valamint a szakmai elismerését lehetőségét is
A kötelező tankönyvek és tananyag minősége nem megfelelő.	1.) A tankönyvlistán szereplő (kötelező, állami) tankönyvek alacsony színvonalúak, és nincs lehetőség választani a tanulóközösség igényei alapján. Egyes nélkülözhetetlen kiadványok hiányoznak is a szűkös kínálatból, ami plusz terhet jelent a pedagógusok számára. Vissza kell adni a pedagógiai szabadságot a tankönyvválasztásban (a szülői közösség jóváhagyása mellett)! A különféle oktatási programcsomagok nagy segítséget jelenthetnek a pedagógusok munkájában. 2.) A tankönyvpiac felszabadítása jelentette verseny minőségi javulást eredményezne. 3.) Amelyik fenntartónál lehetséges (vagy a tankönyvtársulatoknál „titokban”), most is vásárolnak jó minőségű, jól használható tankönyveket a szülők, így duplán fizetnek: egyszer az „ingyen tankönyvekért” az adójukból, másodjára pedig a valóban használható minőségért. A soha elő sem vett állami könyvek nyomtatása egyúttal környezeti károkat is okoz. Megszüntetendő ez a gyakorlat – az állam az erre szánt összeget vagy az iskolákon át, vagy beiskolázási támogatás formájában is eljuttathatná a családokhoz.

	4.) Főleg az idősebb korosztályoknál a nyomtatott tankönyvek egy része helyett a kor szellemének megfelelően digitális „tankönyvekre” lehetne áttérni. 5.) A túlméretezett, a különböző tantárgyak közötti egymásra épülést és a gyerekek életkori sajátosságait figyelmen kívül hagyó kötelező tananyag a pedagógusok számára is frusztráló. Emiatt nincs lehetőség az ismeretek elmélyítésére, a személyre szabott, differenciált tanításra és a korszerű pedagógiai módszerek alkalmazására, ami erősen rontja az oktatás hatékonyságát. A pedagógusok értelmiségiek, diplomás szakemberek, akiknek éppen az a szakmájuk, hogy mit és hogyan lehet és kell megismertetni a különböző gyerekekkel. Kapjanak ehhez megfelelő szabadságot és felelősséget! (A NAT pedig fejlesztési feladatokat határozzon meg!)
Az intézményi környezet a legtöbb helyen nem olyan, mint amit jó szívvel szánunk gyerekeinknek.	1.) Az intézmények fizikai állapotával kapcsolatos negatív hírek rendszeresen bejárják a sajtót a használhatatlan és lezárt mosdóktól és öltözőktől kezdve, a leszakadó plafonon át, a használhatatlan vagy kieső ablakokig. Ritkábban esik szó róla, de ugyancsak valós, az oktatási folyamatot is hátráltató probléma az eszközállomány leromlása és hiánya (pl. szemléltetőeszközök, kísérletekhez szükséges anyagok). Az oktatásra fordított költségeket azért is növelni kell, hogy elinduljon egy átfogó és időben belátható épületrekonstrukciós program. Ennek magában kell foglalnia a modern eszközpark biztosítását és az új oktatási szemléletnek megfelelő tanulási terek kialakítását is. 2.) A menzák központosításának „eredményeként” egész generációkat „sikerült” leszoktatni a minőségi, egészséges, déli melegétkezésről. A felnövekvő generáció érdekében ezen a téren is sürgős beavatkozásra van szükség. Lehet, hogy költségesebb volt minden intézményben főzni, de minőségibb és a gyerekek által jobban kedvelt volt – szerették, elfogyasztották a megrendelt ebédeket. De mire fordítsunk több pénzt, ha nem a gyerekeinkre? Külföldi példák alapján: a minőségi ingyenes ebéd biztosítása része lehetne az ingyenes oktatási rendszernek. Ugyanakkor a kulturált és egészséges étkezés elsajátíttatása is egy pedagógiai feladat, amire jelenleg vajmi kevés lehetőség adódik.
A tanárok felkészültségének, felkészítésének is változni kell a változó környezetnek megfelelően.	1.) A pedagógusokat sok negatív kritika éri: túl sok házi feladatot adnak; a tanulók mentális állapotával kapcsolatos problémákat nem kezelik; a versenyt helyezik előtérbe ahelyett, hogy az együttműködésre helyeznék a hangsúlyt; vannak, akik félelemben tartják a gyerekeket; szakmailag nem tartanak lépést az elvárásokkal; nem megfelelő a módszertani felkészültségük; nem tanítanak meg sok, a mindennapi életben fontos készséget, például az önállóságot vagy a kritikus gondolkodást. Sajnos ezek a vélemények gyakran valós alapúak. Hogy ez ne így legyen, fontos – amellet, hogy a pályát vonzóvá kell tenni a legtehetségesebb fiatalok számára – a pedagógusok felkészítése (a pedagógusképző egyetemeken elsősorban módszertani megújításával), valamint a pályán lévők fejlesztése és továbbképzése ezen problémák kezelésére: lényegében a változó környezethez való alkalmazkodásra – például a modern pedagógiai módszerekre, az egyre több atipikus fejlődésű gyerekekkel való törődésre, az inkluzív nevelés módszertanára és a diákok motiválásának lehetőségeire.

	2.) Emellett a hazai pedagógia alapvetően is elmaradt a világ fejlettebb régióitól, azoktól az országoktól, ahol modernebb módszereket alkalmaznak, és ahol hatékony az oktatási rendszer. Erről nem a pedagógusok tehetnek, hanem az oktatáspolitikai. A magyar gyerekek, a mi gyerekeink is jobbat érdemelnek. Elvárjuk, hogy az oktatás idehaza is modern pedagógiai elvekre épüljön! 3.) Párhuzamosan az oktatáspolitikai segítse az intézményeket az új intézményi kultúra formálásában korszerű tudományos – egyéni és szervezeti jólléttel és hatékonysággal kapcsolatos – ismeretekkel és jó gyakorlatokkal, hogy a pedagógusok egyéni és közösségi működése hiteles példával tudjon szolgálni mind a tanítványoknak, mind a szülőknek. 4.) Az internet és a MI korában a pedagógusnak sem kell „mindentudónak” lennie. Az információfókuszú oktatásról az érzelmi társas intelligencia fejlesztése felé kell nyitniuk az intézményeknek, miközben kiemelten fontos a kritikai gondolkodás fejlesztése is. 5.) Az eredményesség és elfogadottság érdekében a modernizációs reform előtt elengedhetetlen a széles körű társadalmi és szakmai vita, illetve nemcsak a pedagógus-, de a teljes társadalom felkészítése, támogató bevonása.
Integráció: probléma vagy megoldás?	1.) Külön érdemes szólni az integráció kérdéséről, amelyről egyesek mint erőltetett rosszról alkottak véleményt, azt állítva, hogy a minőségi munkát hátráltatja, míg a másik véglet szerint minden körülmények között erre van szükség – nemcsak a diákok eredményei, de a jövőbeni társadalmi béke érdekében is. Egyik álláspont sem helytálló: jelen oktatáspolitikai mellett az integráció sok ellentétet jár, sokszor a pedagógusok legjobb szándéka és jelentős befektetett munkája ellenére is. Olyan változásokra van szükség, amelyek révén az együttnevelés magától értetődővé, hatékonyá és sikeressé válhat. Minden gyerekeknek a legjobb oktatás jár (sőt, az iskolába járás és a tanulás legyen pozitív élmény), ugyanakkor az oktatási-nevelési intézményeknek fontos szerepük van a társadalmi kohézió erősítésében is. E két feltétel egyszerre csak olyan integráció során valósulhat meg, amely személyre szabott tanítással, fejlesztéssel párosul. Ehhez az államnak anyagi forrásokat és a szakemberek felkészítését is biztosítani kell!

III. Az iskola mint szervezet

Alapfelvetés

A világ sokat változott az elmúlt évtizedekben, miközben az iskola nem. A megváltozott világnak megfelelően az iskola funkcióját is újra kell definiálni, új szervezeti kultúrára van szükség. Nem lehet vita kérdése, hogy a tanítás–tanulás és az oktatás–nevelés folyamatának középpontjában a gyerekek kell állnia. A kihívásoknak azzal lehet megfelelni, ha az iskolák tanulószervezetté válnak, aminek előfeltétele a struktúra demokratizálása és decentralizálása. Csak így lesznek az intézményekben jövőképpel és arculattal rendelkező, innovációra, folyamatos megújulásra, megfelelő belső kommunikációra, együttműködésre, valamint problémamegoldásra képes közösségek. Az ilyen szervezetek alapja a minden szereplőre kiterjedő partneri viszony. A folyamatos tanulás, a belső tudástermelés révén maga a szervezet és az ott folyó munka is ki tud teljesedni.

Jelzett probléma	Megoldási javaslat, elvárás
Nem vált be az állami fenntartói modell.	1.) Az állam nem jó gazdája az intézményeknek. Egyáltalán nem valósult meg az a koncepció, hogy az állam képes lenne mindenütt egységesen jó színvonalat garantálni. Újra kell gondolni és decentralizálni az iskolafenntartói szinteket. Azok a települések, amelyek készek erre, ismét lehessenek iskoláik fenntartói, miközben továbbra is az állam feladata marad a finanszírozás, a szakmai irányelvek meghatározása és az egységes mérési rendszer működtetése.
Tisztázandó, hogy mi az iskola célja.	1.) Állami szinten is meg kell határozni az iskola célját és feladatát, amely mára nem csupán a tudásátadás, hanem ennél jóval komplexebb feladat. 2.) Az intézményeknek is saját vízióval kell rendelkezniük, ugyanakkor minden intézmény feladata és felelőssége az egyes diákok egyéni képességeinek diagnosztikus feltérképezése, majd ennek alapján személyre szabott fejlesztési program meghatározása és megvalósítása. Ennek megfelelően kell felépíteni a pedagógiai programot és a helyi tantervet, relevánssá kell tenni az egyébként elvont kimeneti követelmények átadását, s közben sikerélményt kell biztosítani a tanulóknak. A tanulószervezetté váló iskola maga is folyamatosan tanul, hogy a tevékenységét a mindig változó diákkörnyezethez tudja igazítani.
A nevelőtestületekben nincs csapatmunka.	1.) A pedagógusok magas óraszámra, a tanárihiányból adódó sok helyettesítés, az adminisztráció és az újabb, sokszor felesleges elvárások (NAT-vizsga, évenkénti teljesítményértékelés) miatt a tantestületek, nevelőtestületek lassan megszűntek pedagógiai műhelyekként funkcionálni: nincs belső tudásmegosztás, jó példák bemutatása, együttes problémamegoldás, közös (holisztikus) vízió. Hasonló módon szükség lenne a külső, magasabb szintű szakmai és pedagógiai együttműködésekre is, például kerületi, települési szinten. A pedagógusok kötelező óraszámát és munkarendjét úgy kell meghatározni, hogy annak keretében legyen idő ezekre a nélkülözhetetlen, az iskola feladatát tekintve alapvető tevékenységekre, hogy minden iskola szakmai műhellyé is válhasson!

	2.) Magukkal az iskolákkal szemben olyan elvárásokat kell támasztani, és olyan környezetet kell ehhez biztosítani – például a bizalmi légkör visszaállításával a formalizált kapcsolatok helyett –, hogy legyen lehetőség és igény a pedagógusok kisebb közösségekben való együttműködésére, valamint a munkamegosztás kialakítására. Itt elsősorban nem a szakmai munkaközösségekről van szó, hanem különböző szakos kollégák együttműködéséről, az egy osztályban vagy csoportban tanítók közös munkájáról, illetve az egy gyermekkel foglalkozó szakemberek összefogásáról – sok lehetséges és egyaránt fontos szinten. 3.) A tantestületek kapjanak pedagógiai munkájukhoz hatékony külső segítséget is, például szervezeti szintű mentorálást, képzéseket.
Az igazgatóknak megfelelési kényszere van.	1.) Az intézményvezetőknek vissza kell adni korábbi jog- és felelősségi köreiket. Alkalmasságukat nem abban kell mérni, hogy mennyire akarnak a fenntartónak vagy a politikai vezetésnek megfelelni, hanem abban, hogy oktatási-nevelési intézmény vezetőjeként elsődlegesen a gyerekek, munkahelyi vezetőként pedig másodlagosan a pedagógusok érdekeit tartják-e szem előtt. 2.) A vezetői pályáztatási folyamatba a nevelőtestületnek, a szülői és a diákközösségnek ismét beleszólási jogokat kell biztosítani – legalább a kötelezően figyelembeveendő véleményezési jogot, még inkább az egyetértési jogot. A végső döntésnek az intézményhez minél közelebb kell megszületnie. 3.) Az intézményvezető a közösség megbízottja, s ezt a közösséget képviseli is. Vezetőként kell, hogy legyen víziója az intézményről, az ott folyó oktatási-nevelési munkáról és az elérendő célokról (ezeket a pályázatában ki kell fejteni).
Tematikus ismeretek kontra kötelező tananyag.	1.) A NAT és a kerettantervek olyan mennyiségű tananyagot írnak elő (pedig az alaptanterv lényege nem ez lenne), hogy nincs lehetőség intézményi szinten eldönteni, milyen specifikus, az adott intézményt másoktól megkülönböztető tartalmak jelenjenek meg az oktatás-nevelés során. A kötelező tananyag mennyiségében radikális változásra van szükség, hogy a nevelőtestületek gyakorolhassák ezen – a helyi közösség számára fontos – jogukat. 2.) Tovább rontja a helyzetet, hogy a jelenlegi „központilag ajánlott” – és sok vezető által kötelezőként értelmezett – témahetek (pénzügyi, fenntarthatósági, digitális stb.) ismeretanyaga egyszerűen már „nem fér be” a tananyagba. Ugyanilyen gondot jelent egy-egy diákcseraprogram, pályaválasztási nap vagy akár egy fogászati szűrés is. A pedagógust méltatlan döntési helyzet elé állítják: vagy ezeket – az egyébként fontos – kiegészítő programokat tartja meg, vagy a tananyaggal halad. Az itt részletezett „túltelítettség” a pedagógiai módszertani lehetőségeket is súlyosan korlátozza. A kötelező tananyagtartalom reformjával teret kell adni a módszertani sokszínűség alkalmazásának, és ez legyen elvárás a pedagógusok felé, valamint az ehhez szükséges felkészülési időt is biztosítani kell a munkaidejükben. A példaként említett pénzügyi, digitális és egyéb ismeretek (pl. a mesterséges intelligencia használata) pedig épüljenek be a teljes oktatási-nevelési folyamatba.

	3.) Problémás azon tantárgyak helyzete, amelyek heti óraszámáa csupán egy. Ha, a már említett gondok mellett, ez a tantárgy olyan napra kerül az órarendbe, amelyből több elmarad a tanév során (pl. hétfő, péntek), akkor az előírt tananyag mennyiségének csak töredéke „adható le”. (És nem megoldás, ha a kimaradt tananyag házi feladat lesz!) Érdemes megfontolni, hogy van-e egyáltalán létjogosultsága az „egyórás tantárgyaknak” (főleg, hogy hazánkban van az egyik legtöbb tantárgya a gyerekeknek): ha igen, akkor számukra több időt kell biztosítani; ha pedig nem, de ismeretanyaguk fontos, akkor más tartalmakba integrálva kell velük foglalkozni. Itt szándékosan nem a „tantárgy” kifejezést használjuk, mert egy probléma- vagy jelenség alapú és -szemléletű oktatási formában a helyzet „magától” megoldódna. Részleges megoldást jelenthet az órarendi struktúra helyett a tömbösítés is; az epochális oktatás elterjesztése pedig már a kívánatos pedagógiai szemléletváltást is feltételezi.
Létszám- és teremproblémák.	1.) A tanárhiány minden intézményben gondot jelent, ugyanakkor a gyerekek létszámában két szélsőséges probléma is megjelent (a születésszám csökkenésének hosszabb távú hatásain túl): van, ahol alacsony a létszám (főleg kistelepülési általános iskolákban), máshol pedig több gyerek jár egy osztályba, mint amennyire a termek eredetileg készültek (pl. „elitiskolákban”). A termek és a pedagógusok alacsony száma miatt a csoportbontás sem oldható meg. Amíg osztálykeretekben gondolkodunk, addig a létszámokat kell hathatósan korlátozni. Emellett a magas osztálylétszámok – azon túl, hogy a módszertani megújulást is akadályozzák – „rejtett” formáját jelentik a ki nem fizetett túlmunkának: nem mindegy, hány gyerek dolgozatát kell kijavítani, egyéni fejlesztését elvégezni, a szülőkkel kommunikálni stb. Erre a bérezésben is megoldást kell találni! Az iskolák jelentős részében az épületek már régen felújításra szorulnak. Az oktatás tartalmi, pedagógiai megújítása mellett az infrastruktúrán is változtatni kell, s a kettő nem is választható el egymástól: olyan tanulási tereket kell kialakítani, amelyek az iskolahasználók számára inspirálóak. Olyan nagy, átlátható terekre van szükség, ahol több pedagógus együttműködésével több, akár eltérő korosztályú gyerek képes kooperatív, projektmunkában tevékenykedni, s a problémamegoldáshoz a legkülönbözőbb eszközök állnak rendelkezésre. 2.) Az egyre több neurodivergens gyerek mellett az egytanítós modell nem tartható fenn. Meg kell teremteni a lehetőségét több pedagógiai asszisztens alkalmazásának – méltányos bérezés mellett.
Nem hatékony a pedagógusok továbbképzési és teljesítmény-értékelési rendszere, a pedagógusképzés.	1.) A 2025-ben bevezetett új továbbképzési rendszerben az igazgató dönt az ötévente kötelező kreditek feléről, miközben gyakran nincs valós rálátása arra, hogy az adott pedagógus szakterületén milyen ismeretekre lenne szükség. A további, fizetős továbbképzések esetében – amelyeket a pedagógus fontosnak tarthat elvégezni – pedig nem számíthat támogatásra. Így ez a rendszer inkább használható retorzióra, mint ösztönzésre. Az iskoláknak rendelkezniük kell továbbképzési tervvel, amelybe a nevelőtestületnek is legyen beleszólása az intézmény pedagógiai elképzelései, szakmai víziója mentén; kiemelkedő jelentőségűek a szervezetre vonatkozó képzések (pl. teljes nevelőtestületi módszertani megújító képzések). Ehhez a szükséges forrásokat helyben kell biztosítani, nem pedig a képzőknél.

	2.) Az NKE alá sorolt továbbképzés kínálata igen kis arányban nyújt lehetőséget tantárgyi tartalmi, illetve modern pedagógiai ismeretek elsajátítására. Az NKE pedagógusképzési kínálatából rengeteg tantárgy hiányzik is, így erősen kérdéses, hogy a továbbképzéseket miért nekik kellene végezniük, és miért nem az adott szakterületen jártas (pl. más felsőoktatási) intézményeknek. A minőséget javíthatná a piaci verseny. 3.) A TÉR-rel kapcsolatos problémák és az intézményi fókuszú értékelés szükségessége: Rengeteg gond van a jelenlegi TÉR-rendszerrel, amely az előbb leírt okok miatt magára az iskolára mint szervezetre is károsan hat. A teljesítményértékelésben fejlesztendő kategóriába kerülők esetében a továbbképzések elvégzése sem feltétlenül eredményez valódi szakmai fejlődést. A pedagógusok egyéni teljesítményértékeléséről a hangsúlyt az intézmény egészének pedagógiai hatékonyságára kell áthelyezni, vagyis arra, hogy a nevelőtestület mint szakmai közösség mennyire képes eredményesen működni. Szükséges a TÉR teljes körű revíziója. 4.) A pedagógusképzés tartalmi megújítása – elsősorban a pedagógiai, pszichológiai területeken, de a digitalizáció és az MI vonatkozásában is – sürgős, mert egyre több atipikus fejlődésű gyerek van az intézményekben.
Nem megfelelő a szülőkkel való kommunikáció	1.) A szülő-tanár alá-fölérendeltségi viszony helyett partneri kapcsolatot kell kiépíteni (ugyanígy egy adott gyerekközösség szülei között is). Ehhez szükséges a pedagógushivatás társadalmi presztízsének növelése, többek között a (kormányzati) kommunikáció és a bérezés révén. 2.) A pedagógusok munkaidejében több időnek kell jutnia a szülőkkel (és a diákokkal) való egyéni és csoportos kommunikációra, kapcsolattartásra. 3.) pedagógusképzésbe be kell építeni a szülőkkel való kommunikációval (pl. vitakultúra) és együttműködéssel kapcsolatos ismereteket is.
A szövegértés mint szervezeti szintű fejlesztési cél.	1.) A szövegértés az egyik legfontosabb alapkompétencia volt eddig is, de az MI nagy nyelvi modelljeinek megjelenése miatt még fontosabbá válik. Korábban is hátrányba kerültek, akik ebben gyengén teljesítettek, s ez a különbség várhatóan tovább fog nőni. Ezért a szövegértés fejlesztése a teljes nevelőtestület feladata kell, hogy legyen, szaktól függetlenül. Ugyanez igaz a digitális kompetenciák fejlesztése (és az MI-re) is: a teljes oktatási-nevelési folyamatot át kell szöniük. (Önálló tantárgyi létjogosultsága az MI-nek nincs.) Ezekre a feladatokra a pedagógusokat fel kell készíteni.
Problémák a Kréta körül.	1.) Krétát le kell választani a tanulási térről: ez a platform az oktatás-nevelés adminisztrációs felülete, nem pedig a tudásmegosztásé. (A tanulási-tanítási térként való használatára tett kísérletek egyébként is megbuktak, különösen mivel más platformok mellett a funkciói igencsak „fapadosak” – a hatalmas anyagi ráfordítások ellenére.)

2.) Az intézményekben egységesen kötelezővé tett Kréta-rendszer számos funkciójában sokkal kevésbé felhasználóbarát, mint az iskolák által korábban használt e-naplók. Fejlesztéséhez és a hibák kijavításához sokkal több egyeztetésre van szükség a pedagógusokkal.

3.) Minimális elvárás, hogy a felületet az oktatásirányítás is rendeltetésszerűen használja: a közvetlen kormányzati, politikai üzenetek és a propaganda továbbítását azonnal meg kell szüntetni.

Összegzés

„Ami most van olyan rossz, hogy az már jó...”

A mesterséges intelligencia térnyerése más országokban is oktatási reformot fog elhozni, miközben mi még az előző nagy változással, a digitalizációval együtt járó pedagógiai megújulással is adósak vagyunk. Sajnos magán a pedagógia területén is jelentős a lemaradásunk – kutatások, innovációk, ismeretek gyakorlati alkalmazása terén egyaránt. Ha sürgősen nem lépünk, akkor a lemaradásunk végképp behozhatatlanná válik: a magyar gazdaság soha nem látott mélységekbe süllyed, s gyerekeink a munkaerőpiac periferiájára szorulnak.

Megbeszéléseink során újra és újra felvetődött, hogy a jelenlegi oktatási szisztéma tarthatatlan. Volt, aki azt fogalmazta meg, hogy nagyon egyszerű az oktatás megreformálása, „épp csak minden fordítva kell csinálni, mint eddig”. Hogy ezt szó szerint kell-e venni, abban nem vagyunk biztosak, de abban igen, hogy nagy ugrásra van szükség. A mostani helyzet ehhez egyszerre kínál alkalmat, és egyben kényszer is.

Egy dolog nehezen vitatható: bármerre is indulunk, rosszabb már nehezen lehet. (Ehhez képest az előző fejezetekben jóval több, határozottabb elképzelést kínáltunk.) Újra kell gondolni mindazt, amit oktatás-nevelés terén a rendszerváltás óta elmulasztottunk: az iskolaszervezetet, a tanóra-, tantárgyi-, osztály- és évfolyamstruktúrát, valamint az értékelést (mind a pedagógusokét, mind a gyerekekét). A tartalmi megújulással összhangban (attól elválaszthatatlanul) át kell alakítani a szervezeti kultúrát és az iskolaépületek tantermeken alapuló beosztását. Mindezt azért, mert ami a száz évvel ezelőtt elterjedő hazai iskolahálózat fundamentumát jelentette, mára elavult. Nem, nem tiszteletlenségből, hanem mert eljárt felettük az idő. Ami akkor célszerű és hatékony volt, az a mai korban, a mai gyerekek esetében többnyire használhatatlan.

Bár rengeteg változás történt oktatásügyben, ezek gyakran nem bizonyultak előremutatóknak. Új tartalmi szabályozókra van szükség, felül kell vizsgálni a tankötelezettség korhatárait, az iskolafenntartók körét, a pedagógusok képzését (beleértve az egyetemek fenntartását és a továbbképzési rendszert), valamint az oktatás-nevelésben dolgozók munkastátuszát is. S ahogy az Előszóban is írtuk, a középpontba a gyerekeket kell állítani. Ők sokfélék, számos tekintetben különböznek egymástól és kortársaiktól – különösen a 100 évvel ezelőtti gyerekektől –, de semmivel sem rosszabbak tőlük (bármit is sugall a szájhagyomány). Még ha rosszabbak lennének is: az iskola van értük, nem pedig ők az iskoláért! Az oktatásnak kell rugalmasan alkalmazkodnia hozzájuk, nem fordítva. Ennek előfeltétele, hogy meg kell ismerni a gyerekeket! Nem csak úgy általában „a gyereket”, hanem az intézményekben a pedagógusoknak minden egyes „gyereküket”! Így lehet a tanulás-tanítás folyamata személyre szabott, így kaphatja meg minden gyerek a számára legjobb oktatást képességei kibontakoztatásához.

A pedagógusszakmának is meg kell újulnia (és megújulás előtt áll, ha tetszik, ha nem)! A „tanár, mint a tudás egyedüli birtokosa, forrása” ma már egy múlt századi emlékkép. A pedagógusnak sokkal inkább „útítársnak”, mentornak, coachnak kell lennie, aki segíti tanítványait egyéni tanulási céljaik elérésében.

Ha ezt meg tudjuk valósítani, akkor nemcsak a szülők lehetnek nyugodtak gyermekeik sorsa felől, és nemcsak a gyerekek számára válik a tanulás-tanítás folyamata közösségi élménnyé, hanem a ma megalázott, semmibe vett, megrendszabályozott tanítók is fellélegezhetnek, és kiteljesedhetnek munkájukban. (Remélhetőleg azok a mentális problémák is megszűnnek, amiket a ma rosszul működő tézményei okoznak gyerekek, felnőttek egyaránt.) Vissza kell adni az intézmények, az intézményvezetők, a nevelőtestületek és a pedagógusok önállóságát, s az ezzel járó felelősségüket! Végre diplomás értelmiségiként kell gondolni és hivatkozni rájuk! Meg kell adni számukra azt a megbecsülést, amely kijár azoknak, akik legföltettebb kincseinkkel „gazdálkodnak”, és akik a jövőért dolgoznak nap mint nap.

Ha végre friss levegőt engedünk az iskolákba – amelyek tanulószervezetként működnének –, és helyet kap a kritikai gondolkodás, a probléma- és projektalapú oktatás, az autonómia, a megbecsülés, a kreativitás lehetősége, jól felszerelt tanulói terek és a tanítás egész folyamatát átszövő digitalizáció, akkor lesznek fiatal pedagógusok is, akik a legtehetségesebbek diákok közül kerülnek ki. Nekik a hivatásukat nem a megalkuvások mentén kell majd ellátniuk, hanem izgalmas intellektuális és emocionális kihívásként élhetik azt meg. Ők jelentik a jövőnket...

Utószó

„Tíz év múlva ne ez a dal legyen....”

Egy magára valamit is adó kormány nem odázhatja tovább az oktatás reformját, nem sorolhatja a gyerekeink, közös jövőnk ügyét a saját rövid távú hatalompolitikai érdekei mögé!

Magyarországnak – nyersanyagok és hatalmas megművelhető területek híján – az oktatás jelenti a fejlődés és a fellendülés egyedüli útját. A több hozzáadott értéket előállító munkaerő az alacsonyabb képzettségűekhez képest magasabb fizetést ér el, ami az egyéni jólét mellett a stabil, erős gazdaság és nemzet alapja is.

Egyáltalán nem állítjuk, hogy ez a szakmai anyag mindenre kiterjedő, hiánytalan oktatáspolitikát tár az olvasó elé. Mi magunk is tisztában vagyunk vele, hogy sok kérdés kimaradt, rengeteg még a megoldandó feladat. Ugyanakkor ennek a „csomagnak” újszerűsége abban rejlik, hogy egy hosszú részvételi (társadalmasított) folyamatban, sokak bevonásával született. Olyanok bevonásával, akik közvetlen kapcsolatban állnak az oktatási-nevelési intézményekkel, szembesülnek a gondokkal, s időt, energiát áldozva, jobbító szándékkal dolgoztak együtt velünk a három fejezet kidolgozásán. „Áldozva”, mert még ha az áprilisi választások után a felálló új kormány azonnal bele is kezd (KEZDJEN!) az itt körvonalazott oktatási reformba, annak eredményei csak jóval később jelentkeznek majd, s addigra lehet, hogy a gyerekeik már végeznek az iskolákban, vagy ők, mint pedagógusok nyugdíjba vonulnak. Ez a munka tehát a jövőnek, a jövőért készült. Ezért itt is hálás köszönetünket szeretnénk kifejezni minden résztvevőnek, partnerünknek, társunknak és barátunknak!

Végül még egy nagyon fontos dologra szeretnénk felhívni a választásokon induló, kormányzásra készülő pártok figyelmét. Ahogyan a túlterheltség problémája tömegesen megfogalmazódott, ugyanúgy nagy „vágya” (értsd: határozott elvárása!) a szülőknek, pedagógusoknak és diákoknak (és nekünk, civil szervezeteknek is), hogy végre meghallgassák, kikérjék és komolyan vegyék a véleményüket.

Bármely reform vagy döntés csak akkor lehet sikeres, ha azt széleskörű szakmai vita előzi meg. (Nem pedig politikai alku – mindenki jobban jár, ha az oktatás az oktatási szakemberek kezében van!) Bár ezek az egyeztetések időigényesek, a személyes jelenlétű megbeszélések, a véleményütköztetés az eredményesség érdekében nem megspórolható.

Az oktatásban is rendszerváltás kell, mert gyermekeink jövője a tét!

www.tanitanek.info

akcio@tanitanek.info

facebook.com/tanitanek

instagram.com/tanitanek.mozgalom/

www.szavon.hu

2026. január

Melléklet: tudnivalók a javaslatcsomag megszületésének folyamatáról

A javaslatcsomag megalkotását egy többlépcsős bevonási folyamat előzte meg. Az anyag az iskolahasználók problémafelvetéseiből indult ki, valamint a megoldások és példák is a résztvevőktől származnak.

1. lépés: Félig strukturált interjúk

Gyakorló
pedagógusok,
gyógypedagógusok,
óvodapedagógusok

12 fő – egyénenként
átlagosan 1 órás
interjúval

2024. október

Tapasztalat: A pedagógusok egyszerre küzdenek rendszerszintű problémákkal (tananyag mennyisége, iskolák anyagi helyzete, pedagógushiány), valamint egyéni szinten jelentős nehézségekkel. A spontán említett problémák alapján alakítottuk ki a következő lépésbeli kérdőív kérdéssorát, ahol arra voltunk kíváncsiak, hogy ezek a problémák mennyire általánosan jelennek meg a pedagógusok körében.

2. lépés: Kérdőív I.

A Tanítanék
szimpatizánsai
(pedagógusok, szülők,
diákok, támogatók)

Közel 300 fő –
szerepenként eltérő
kérdésekkel

2024. december,
2025. január

Tapasztalat: Habár a nézőpontok kis mértékben eltérnek, a szülők, diákok és pedagógusok egyértelműen a túlterheltséget jelölték meg legnagyobb problémának, ami mind a pedagógusokat, mind a diákokat érinti.

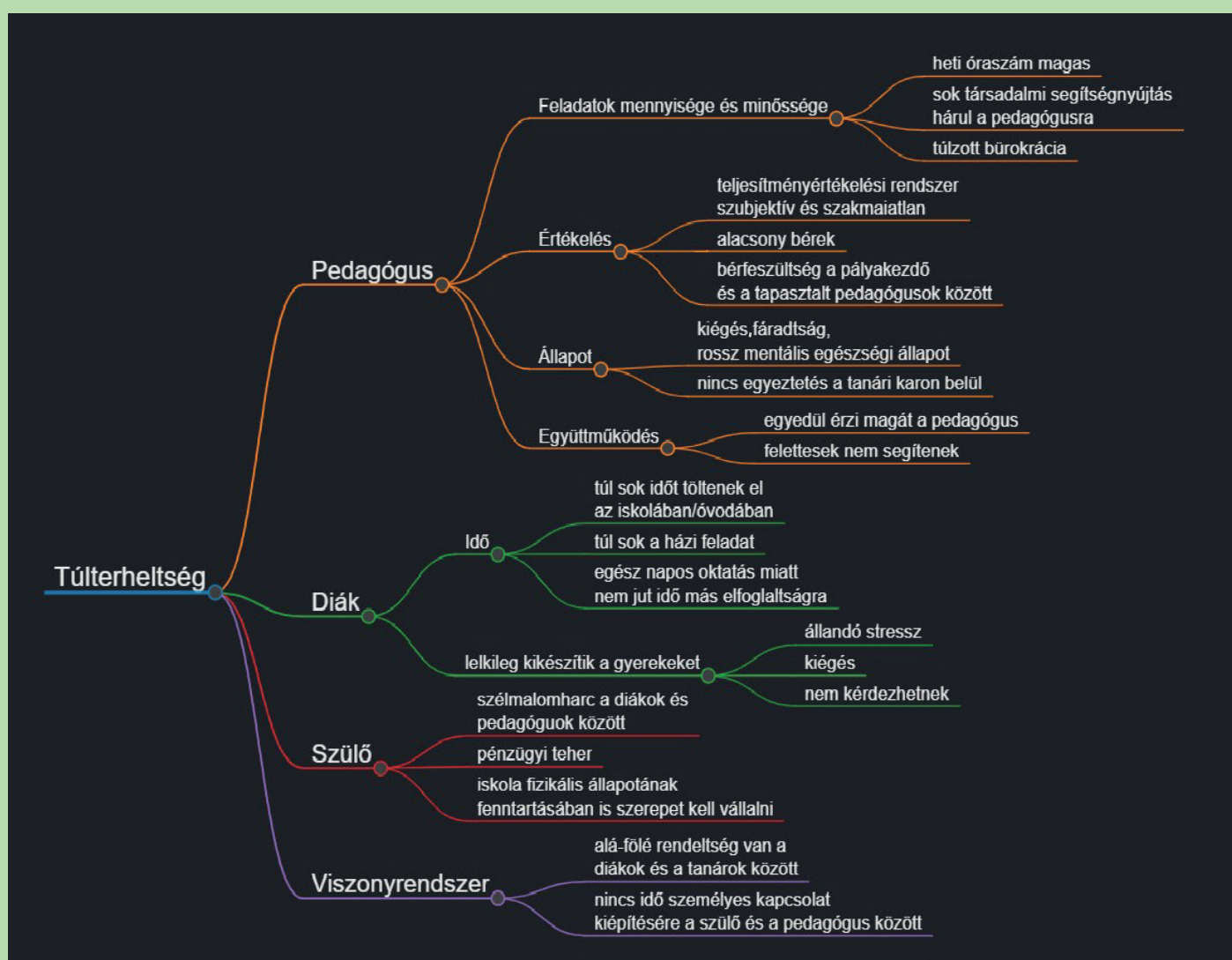
3. lépés: Kérdőív II.

Széleskörű
terjesztés

Több mint 6000 fő

2025. április,
május

Eredmény: Megszületett a problématérkép, amelynek fő ágai a következők: túlterheltség, pedagógushiány, intézmények fizika állapota, tananyag, viselkedésmódok, hatalommal való viszony.

Forrás: Saját adatgyűjtés (N=6052)

Az ábra csak a túlterheltséggel kapcsolatos felvetéseket tartalmazza, a teljes problématérképben kifejtésre kerültek a fent felsorolt témák is

4. lépés: Online workshopok (11 alkalom)

Érdeklődő
pedagógusok, szülők
és szakértők

Összesen 119 fő

2025. október

Az online workshopok lehetőséget biztosítottak arra, hogy részletesen átbeszéljük a válaszadók által kijelölt legsúlyosabb problémákat. A workshopok témái és a segítségünkre lévő szakértők a következők voltak:

- Érdekérvényesítés a fenntartóval szemben: Miklós György
- Érdekérvényesítés az iskolában: Miklós György
- Iskola mint szervezet: Nahalka István, Horváth Ádám, Lénárd Sándor, Braun József
- Pedagógusok jólléte és felkészültsége: Nahalka István, Molnár Lajos
- Gyermekkép változása: Nahalka István, Ercse Kriszta, Gyarmathy Éva

Köszönjük a Civil Közoktatási Platform és különösen Nahalka István partneri együttműködését a fórumok és az azt megelőző egyeztetések során!